

◆ ST. OLAV ◆

Nr. 41

Oslo, den 11. oktober 1935.

47. årg.

Redaktør: M g r. I r g e n s. Medarbeidere: mrg. Dr. Karl Kjelstrup, dominikanerpater A. Lutz, Sigrid Undset, Lars Eskelar d

„St. Olav“ utkommer en gang ukentlig. Abonnement både for inn- og utland tegnes på alle postkontor eller direkte, skriftlig- i ekspedisjonen, Akersveien 5. Abonnementspris kr. 2,50 pr. kvartal forskuddsvis betalt. for utlandet tillegg av vedk. lands avisporto. Opsigelser må være eksp. ihende senest 14 dager før hvert kvartalskifte. Annonser må være innsendt innen søndag aften, manuskript innen fredag aften.
„St. Olav“'s telefoner: Redaksjon og ekspedisjon: 23743 Redaktøren privat 14161 Redaksjonssekretæren privat 17340 — „St. Olav“'s ekspedisjon og forlag, Akersveien 5 I, åpent torsdage fra 10—2 og 4—7. Lørdager fra 10—1. De øvrige dage fra kl. 10—4 Utbetalinger kun mandag kl. 3—4.

INNHold: Den evige lampe — Rosenkransen — Den europeiske kolonipolitikk i kristen belysning — Ukjente helter II — Rokkirken som kultus- og kristencentrum — „Schönere Zukunft“ 10 års jubileum — Bokanmeldelse — Herhjemme — Biskopens skrivelse.

Den evige lampe.

Det er ikke vanskelig å forstå at ild en — symbolet på sannheten som opplyser forstanden — alltid har vært en integrerende del av gudstjenesten. Vi hører jo at allerede da Gud gav Israel sine anordninger for hvorledes de skulde frembære ham ofre befalte han at der alltid skulde brenne ild på altret idet syv lamper dag og natt skulde være tendte foran Tabernaklet hvori skuebrødene, Arons stav og lovens tavler blev opbevart.

Som vokter for den guddommelige åpenbarings sannheter har vår hellige Kirke også tatt mange av synagogens gamle ceremonier i arv, idet disse like- som er en kjede som binder den kristne nutid til den jødiske fortid. Bl. a. har jo Kirken bibeholdt bruken av lys under gudstjenesten — men selvfølgelig har lyset foran den nye pakts Tabernakel en langt rikere og dypere symbolsk betydning enn det var tilfelle i den gamle pakts dager. Imidlertid var det tendte lys i de første kristnes tid ikke bare symboler — disse første kristne blev jo ofte forfulgte og måtte tilbe Gud i de mørke katakomber eller på andre bortgjemte og skjulte steder — og da var jo lys en nødvendighet under gudstjenesten.

De lamper som man har funnet i katakombene er av gull eller sølv og har form som blomsterkroner, idet de skal symbolisere martyrkronen og også brente foran martyrenes graver hvor de hang ned fra taket i en snor. Dag etter dag og natt etter natt brendte de til ære for de tusener som hadde ofret sitt liv for ham som er verdens lys. Slik uttrykte Kirken sin ærbødighet for martyrenes minne og det fallt derfor av sig selv at den på lignende måte hyldet Frelseren i Tabernaklet nede i de mørke katakomber.

Det varte nokså lenge at de kristne kun på denne måte kunde gi uttrykk for den ild som de følte brenne i sitt indre — men endelig kom den tid hvor Kirkens klare lys vant seir over hedenskapets mørke og kunde brenne klart for hele verden: Åpent og høyt forkynte den sin tro på Eukaristien, og åpent

løftet den den evige lampes lys fremfor alle — det lys som aldri senere er blitt slukket. «I Kirken holder lampen stille vakt for kjærlighetens flamme» — sier St. Pauline i det 4de århundre. Men skjertorsdag slukkedes alle disse lamper over hele den kristne verden, for først å tennes påskelørdag med påskeilden — slik som skikken ennå er den dag idag.

Troen var sterk og virksom i kristenhetens første tider — og derfor kappedes keisere og konger med de øvrige troende om å skjenke kirkehusene de skjønneste og kunstferdigste lamper eller de innstiftet store legater som skulde bekoste olje og lys. Det blev nu foreskrevet i Kirkens ritual at der foran det allerhelligste Sakrament skulde brenne minst en lampe og at bare den fineste olivenolje måtte benyttes til den, i overensstemmelse med de forskrifter som Gud gav Moses: «Befal Israels barn å bringe den reneste olje av oliven, støtt i en mørtel, så lampen alltid kan brenne foran Tabernaklet».

Den evige lampes historie går altså fra Guds egne anordninger for det gamle Tabernakel over det å være en from skikk i Kirkens første dager frem til nu å være — som i de forløpne århundrer — en hellig plikt. Den går fra de første kristne tider da de troende tilbad Gud i jordens huler i oldkirkens trengselstid til den tid som vi nu lever i, da det hellige offer stadig frembæres fra solens oppgang til dens nedgang og da lampene brenner overalt foran utallige Tabernakler.

Men — kunde man spørre — hvorfor har Kirken bestemt nettop denne form for å ære Frelseren i Sakramentet? Jo, illuminerer vi ikke våre byer når vi vil hedre en fyrste, en stor mann, en stor begivenhet? Selv så langt tilbake som til den gamle pakts historie, hører vi om denne skikk: Da Holofernes hadde gjort sig til herre over alle byer på Damaskusletten kom utsendinger fra de omkringboende konger ham imøte ledsaget av en stor folkeskare og «alle bar de lys i hendene i det håp at når de æret ham slik, vilde hans sinn mildnes mot dem». Og på sam-

me måte hedret jødene en brudgom, som alltid blev ført til bruden av slekt og venner som bar lys. Når dette var skikk og bruk blir det for Kirken helt selvfølgelig å ære kongenes konge ved å tenne en eller flere lamper foran den bolig han har valgt sig på jorden!

Men den evige lampe har en oppgave til: å melde oss at her er Kristus levende tilstede og her er stedet, her alteret hvor han bor. Stjernen lyste over Betlehem og viste hyrdene hvor krybben var — lyset skinner foran Tabernaklet for å vise oss hvor Frelseren er som vi er kommet for å tilbe.

Alle Kirkens lys — og derfor også denne lampe — er symbolet på «det sanne lys som opplyser ethvert menneske som kommer til verden»: på Kristus. Lampens flamme fører våre tanker til Kristi kjærlighet — den ild han kom for å kaste på jorden og som han ønsket å se tendt i hvert menneskehjerte.

Den evige lampe er også et symbol på Kirken som midt i vantroens og villfarelsens mørke åpenbarer Kristus for verden.

Men mens vi sitter stille og ser på dens lille røde flamme foran alteret så har den også særlig bud til oss. Den sier oss at vårt liv er ment å skulle være helliget Guds tjeneste som denne lampe, idet lampens glans er troens indre lys, lampens varme er vår kjærlighet og mens den stadig flammer opad er den som et bilde av vårt håp.

Rosenkransen.

Der er talt og skrevet så meget om rosenkransen at det er ikke så lett å si noe nytt om den eller om de bønner som er knyttet til den. Rosenkransbønnen er og vil vel alltid være den andaktsøvelse som anderledes troende misforstår mest, men som vi katolikker setter størst pris.

Dens største betydning ligger i den hjelp som den skjenker oss når vi vil følge vår Frelzers oppfordring til «å gå inn i vårt kammer og be til vår far som er i lønndom» — d. v. s.: den hjelper oss til å samle vårt sinn fra all adspredelse for å beskjefte våre tanker med den verden som er ovenfor, som vi er skapt til og som det er vårt store evige mål å nå.

Ti der er perioder i kristenlivet hvor de store fristelser og synder ikke er den verste fare, men derimot det daglige livs travle optatthet og stadige beskjefte med denne verdens ting. Da er det at rosenkransbønnen skjenker oaser under ørkenvandringen, i hvilke sjelen kan vinne krefter til alltid å bevare det store mål i sikte og nå fremad og hjemad.

Peregrinus.

Den europeiske kolonipolitikk i kristen belysning.

For mange — ja for de fleste av de store nasjoner er kolonispørsmålet nu av så vital interesse at man enn ikke avskrekkes ved utsikten til en blodig krig når det gjelder å få det tilfredsstillende løst. Vi ser det jo nu i disse dager — og det kan derfor være av stor betydning å bli klar over hele dette spørsmåls rekkevidde — å bli klar over dets ideologi, de prinsipper som ligger bak ved civiliserte staters kolonipolitikk hvad angår landstrekninger, som tilhører kulturelt laverestående eller helt primitive folkeslag. Kan en slik politikk overhodet forsvares ut fra en kristen livsanskuelse?

Det skal straks innrømmes at det ofte er vanskelig å finne annet enn helt materielle beveggrunner til at en stat erhverver sig en ny koloni — samt at selve erhvervs måten ofte har vært og fremdeles kan være helt umoralsk, altså stridende mot almindelig rettsfølelse. Det er blitt skaltet og valtet med de primitive folkeslag og deres lands skjebne ved midler som må betegnes som i høi grad forkastelige. Vi må derfor med en gang ta avstand fra den kolonipolitikk, hvis rot er den laveste egenkjærlighet og egennytte og som av den grunn blir hensynsløs i alle sine ytringsformer — men dette forbehold forandrer dog intet ved den kjennsgjøring, at kulturmakter både har rett og plikt til å kolonisere de mindre utviklede folkeslag. Rett

og plikt fordi forsynet har bestemt at alle jordens goder, selv om de er fordelt ujevnt over jordkloden, skal komme alle mennesker til nytte. Dette er en hellig lov som ikke kan brytes uten ubotelig skade — og derfor må menneskene aldri betrakte sig som eneinhavere av det som deres land kan frembringe — de er kun forvaltere av det. Den guddommelige lov dekretterer at de rikdommer som hvert enkelt land er velsignet med skal stilles til rådighet for hele menneskeslekten igjennem et fruktbart samarbeid. Ti der finnes i våre dager intet land, som kan klare sig helt alene — bare med sine egne produkter.

I lys av denne lov forstår vi at når de primitive folkeslag — hvad jo faktisk er tilfelle — ikke er istand til selv å kunne få det fulle utbytte av sitt lands naturherligheter så at store verdier derved går til spille og undras den samlede menneskehet — så tilkommer det de civiliserte nasjoner å sørge for, at naturfolkenes sorgløshet, uvitenhet og dovenskap ikke i all evighet lar de rikdommer, som er tiltenkt alle, forbli ubenyttet. Er der derfor landområder som bestyres dårlig av sine rettmessige herrer har de bedre utstyrte nasjoner en oppgave å løse ved å innta disse udyktige forvaltereers stilling og administrere deres besiddelser så de kommer flest mulig til gagn.

Men — kan man spørre — hvad blir der da av eiendomsforholdet i det hele tatt? Ja, når dette spørsmål kommer på bane må vi aldri glemme, at all eiendom har sin begrensning i det at den ikke er et mål i sig selv, men kun et middel til å nå målet, som er å sikre menneskehetens eksistens — både den enkeltes som familiens og samfundets. Målet avgrenser allfid midlet — altså i dette tilfelle, eiendomsretten. Ennvidere er det en selvfølge, at hvor to rettigheter kolliderer skal den høieste rett seire. Derfor går alltid et menneskelivs oprettholdelse foran all eiendomsrett, hvilket i praksis vil si, at ethvert menneske har lov til å forsyne sig av en annens eiendom om det er den eneste måte han kan eksistere på. Samfundet har derfor rett til å regulere og kontrollere den enkeltes eiendom fordi dets opgave er å dra omsorg for det felles vel.

En kolonimakts legitime inngripen i fremmed folks land, må derfor være en sak som skal komme alle til gode — i første rekke selvfølgelig de opprinnelige eiere. Deres rettigheter må tilbørlig respekteres etter alle rettfærdighetens lover og de må ha forrett for alle andre til å nyte de innvundne goder. De civiliserte nasjoners rett til å kolonisere gjelder imidlertid først og fremst de arealer som ligger urørte hen og som de rettmessige eiere mangler innsikt og midler til å nyttiggjøre sig, men et slik inngrep må alltid gå hånd i hånd med et intens arbeid på å høine og utvikle den opprinnelige befolkning såvel materielt som moralsk. Det må på det strengeste misbilliges om en kulturmakts kun vil tenke på egen fordel og kanhende utnytte og underkue en i forhold til den selv vergeløs nasjon.

Her kommer vi over til den annen grunn som berettiger kolonipolitikken — nemlig dens kulturelle opgave. Gud har jo føiet menneskeheten sammen til en enhet i Kristus, og hver av oss er til en viss grad gjort ansvarlig for sin brors skjebne. Og som det innenfor det enkelte samfund er de mest kultiverte av dets medlemmer som skal sørge for at alle etterhvert blir i stand til å få de samme utviklingsmuligheter og derved få del i kulturens mange goder — så gjelder det samme også i det internasjonale samkvem. Like så lite som samfundets stedbarn ved egen hjelp kan komme sig frem og op — like så lite kan de primitive folkeslag klare dette. De må få kulturnasjonenes hjelp for å komme sig ut av uvitenhetens, lastenes og hedenskaps sump. Og dette er kolonipolitikken s hovedformål!

Et kulturfolk har altså som sagt ikke alene rett, men plikt til så langt dets krefter rekker å ta et barbarisk folkeslag inn under sitt formynderskap og la det få kjennskap til og andel i sin moralske og materielle kultur, hvorved kolonisasjonen blir til begge parters gjensidige fordel. Det laverestående folks materielle levestandard må heves før der kan være tale om å bibringe det sans for de høie-

re kulturgoder — men disse forbedrede levevilkår kommer og den koloniserende stat til beste. Men ondt blir det og ondt avler det, om kolonistaten vil bli stående ved den rent materielle side av saken uten å skjenke sin åndelige forpliktelse en tanke — ti bringes et folkeslag og særlig et utviklet folkeslag inn under materialismens åk, kues og drepes dets innerste lengsel etter et edlere liv og høiere idealer — og dets mentalitet blir verre enn om det hadde fått forbli i sin uvitenhet og naturtilstand.

Vi gjentar hvad vi sa i begynnelsen: det må innrømmes at kolonipolitikken historie ikke er lystelig og at den overveiende avgir beviser på en vinnesyke og begjerlighet hos de europeiske nasjoner som rent overskygger de enkelte tilfelle av næstekjærlighet og offervilje, idet kolonisateurerne ofte har avveket fra det program som kristendommen har opsatt. Hele det moderne samfundsliv er så overveiende innstillet på økonomisk fordel at dets kolonipolitikk også blir preget av denne holdning. Men allikevel må det i sannhetens navn fastslås, at tross dette har koloniseringen bragt de innfødte folkeslag mer fordel enn skade. Den har ganske visst ikke vært fri for urettferdighet og blodige innslag — men den har avskaffet menneskeofringene, kannibalsmen, slaveriet og de innfødte fyrsters grusomme tyranni, samt høinet levevilkårene for mange av dem som før holdt til i en elendighet, man må ha sett for å kunne forestille sig. Kan være at de innfødtes første generasjon har lidt under de så totalt forandrede eksistensformer — men utallige kommende generasjoner vil til gjengjeld med tiden velsigne den hvite kulturs goder.

La oss så til slutt sammenfatte hele spørsmålet i to konklusjoner som vi vil kalle kolonipolitikken rettigheter og forpliktelser.

Rettigheter.

Når en kulturmakts på legitim måte har satt sig i besiddelse av en landsstrekning, får den en suveren overhøiethet over den befolkning som bebor dette land. Den påtar sig derved forpliktelsen til å lede denne befolkning frem til et høiere kulturnivå. I denne hensikt må den treffe alle de nødvendige økonomiske, administrative, lovgivende og sociale forholdsregler som trenges for å nå dette høie mål og om nødvendig sette dem igjennem med makt. Moderlandet vil med hele sin autoritet sette en stopper for all skikk og bruk som strider mot naturetten, og det vil med klokskap og måtehold gjennomføre en forandring av alt som vanskeliggjør stammens eller folkets fullstendige tilegnelse av europeisk kulturform. Den vil lære menneskene å arbeide til felles gagn — den vil utdele jorden etter beste skjønn, så den kommer på hender som forstår å dyrke den, og den vil forsøke å organisere alle de forhåndenværende krefter til et felles mål i sann kristelig ånd.

Gjensidige

Norges eldste livsforsikrings-
og livrenteselskap

Stiftet 1847.

Denne pedagogiske oppgave er så vanskelig og så kostbar at intet folk vilde vel ta den byrde på sig om det ikke samtidig så sin fordel ved det. Og da det altså etter forsynets plan er meningen at alle goder skal bli alle tildelt etter et internasjonalt samarbeide er det følgelig en nasjons rett å få dekket alle sine utgifter ved sin kolonis bestyrelse og samtidig få en passende lønn for det arbeide som den nedlegger for at utbyttet kan komme alle til gode. Og når en nasjon har utgydt av sine sønners blod for å ophjelpet et folkeslag, har den selvfølgelig også i nødsfall rett til å fordrø at dette folkeslag hjelper til med å forsvare moderlandet om det er i fare. Erfaringen viser også at så å si alle kolonier har forstått sin plikt på dette område og med stolthet og glede hjulpet sitt moderland i farens stund.

Forpliktelsene.

Den overhøhet som moderlandet utøver nå i alle deler utspille sig til fordel for undersåttene. I koloniene som overalt i alle samfund er regjeringene til for folkets skyld. Ene og alene de innfødtes sanne vel bør ligge moderlandet på hjerte, og aldri må kolonilandets interesser komme i annen rekke — aldri må de innfødtes rettigheter ofres til fordel for de innvandrede kolonisters, som for å tilfredsstille sin mulige havesyke kanhende forsøker å holde de innfødte i en slags mindreverdighetsstilling selv om slaveriet offisielt er avskaffet. Regjeringens plikter å overvåke at de innfødtes skikk og bruk respekteres forsåvidt det er forenlig med kristen moral, men man skal overalt forsøke å gå frem med lempe og ta tiden til hjelp fremfor å gjennomtvinge foranstaltninger, som de innfødte mangler alle forutsetninger for å kunne begripe. En kolonimakt plikter å forstå at dens regime betyr en fullstendig omveltning av århundregamle begreper og at der absolutt og uundgåelig må komme en krise når to kulturverdener tørner sammen, hvorav dens ene mentalitet er så langt mindre elastisk enn den annens. Koloniamotoritetene plikter så vidt mulig å ta koloniens egen befolkning i bruk i alt det som utføres for å ophjelpet den. Av all kraft bør de forsøke å ta de innfødtes egne høvdinger til sine representanter blandt folket. Men først og fremst plikter en kolonimakt å huske, at alle forsøk på å kultivere et folk er dømt til å mislykkes om man bare tenker på det materielle livs fornødenheter, men glemmer den moralske og religiøse kultur. Ethvert sundt koloniseringsarbeid må derfor ledsages av den intense misjonsvirksomhet. De stedlige representanter for moderlandet må ikke nødvendigvis selv være apostler, men de må av all sin makt gå inn for kristendommen og utbre dens lære. Dette er den første og største av alle forpliktelser — og holder en stormakt sig den klart for øie, vil dens kolonier aldri gi den anledning til bekymring, og fremmede folkeslag vil kappes om dens overhøhet.

Sann kolonipolitikk er ensbetydende med kristen

misjonsvirksomhet — med alle kulturopgaver løst i Kristi ånd, fordi alle folk da blir hans disipler. All annen kolonipolitikk bærer i sig tilintetgjørelsens spirer og vil før eller senere vise de onde frukter: krig, oprør, ufred, mord, overfall, bedrageri.

Ukjente helter II.

(Efter Louis Frédéric Rouquette, ved E. F.)

«Alt klart?» — «Ja!» — «La trossen gå!» Langsamt siger «Nascopie» ut fra kaien og glir nedover strømmen. Snart forsvinner de siste hus i Montreal, og man ser bare de grønne marker i juni solen. Klokken seks dreier båten om Kap Madeleine. På «De gode søstres» hus vaier et flagg i den svale bris som siste hilsen.

Losen går fra borde og en ny kommer ombord. Tett og tykk ligger tåken over St. Lorentzelvens munding. Man må kaste anker og vente.

Sirenen uler uavbrutt. Dens klagende tone synes å si: Reis ikke dit! Stopp! Der oppe er farer, der er lidelser, bli her!

Med solen kommer håpet tilbake og skibet går videre.

«Empress» drar forbi — en oceankjempe ved siden av den lille dvergboat «Nascopie». «Empress» setter kurs mot den gamle verden. «Nascopie» skal reise rundt hele Labrador's kyst mellom isbjerg. Disse forferdelige uhyrene kommer sendt av usynlige hender. De kommer langsamt, men uophørlig, sterk som skjebnen og likeså blind.

Kulden er bitende skarp, tåken ruger over skibet som et likklæde. Den 9. august runder «Nascopie» Cap Chidley. Kysten er rå, vill, naken, malerisk — og farlig.

Men skibet går videre.

Endelig! Tirsdag den 3. september legger skibet til ved Chesterfield-øen i klart og strålende vær. To menn går i land. De vil leve her i isørkenen måned efter måned i elendighet og lidelse, men også i håp.

Patrene Turquetil og Le Blanc vil bygge den første eskimostasjon heroppe.

Efter to og sytti dagers angst og fare har Gud ført dem til målet. Nu er de der for å arbeide til Guds hellige navns ære.

Patrene slår op sitt telt, natten faller på, og for første gang stiger Kirkens aftenbønn op til ham fra dette sted.

Om natten raser stormen, og havet brøler. Men om morgenen er det stille igjen, og begge begynner å bygge det første Gudshus her i villmarken.

Det er hårdt, men sundt arbeide. De synger i takt med hammerslagene. Men materiale, verktooi, levnettsmidler — alt må de få fra Montreal, for her finnes intet tre, ingen plantevekst.

I seks dager arbeider de, og den syvende løfter

de hostien i de opsvulmede, grove, istykkerrevne hender foran eskimoenes øine.

Det er arbeidssomme, dyktige hender som får en til å minnes andre hender som var strakt ut mot et lite barn i en tømmermanns verksted i Palestina.

Josefs trøstende hender som strøk lokkene tilbake fra et lite barns panne for å se inn i de gåtefulle, strålende øine som snart vilde bære bud om menneskehetens forløsning fra synden.

Kyrie, gloria, Credo, den gregorianske sang lyder i det lille Gudshus. Eskimoene hører alvorlig på disse ord de ikke forstår. Da forteller pater Turquetil med krusifikset i sine hender hvorfor de er kommet, og hvorfor de fra nu av vil leve deres liv.

For første gang hører de det hellige evangelium. Korset tiltrekker sig deres oppmerksomhet, og Jesu Hjerter-billedet trekker dem til sig. Jesus brer sine barmhjertige armer ut mot disse barn. Han er god, Han forbarmer sig over sitt folk.

En eskimo spør, idet han peker på Jesu Hjerterbilde: «Er det ditt bilde, Pater?»

Så går de hjem og forteller det de har sett, det de har forstått. Barnene spiser sukkertøi som paterne har gitt dem. En olding mumler strålende: «Kuillunamik! Kuillunamik!» «Nu er jeg tilfreds! Nu er jeg tilfreds».

År er gått siden hin dag. Snart i nød, snart i glede blir verket fortsatt. Døden har tatt den ene apostel — den gode Pater Le Blanc hvis glødende

sjel Gud kalte til sig. Pater Turquetil fortsetter kampen alene, han legger ikke våbnene ned.

Hvem kan beskrive hans sorg og håpløshet da hungersnød kom og den kjæreste av hans sønner måtte bukke under, og stillet hans tapre hjertes tålmodighet på en hård prøve!

To år på rad uteblir den ventede proviant fra Montreal. De levde som de kunde. Og siden . . . Å, Herre, for en elendighet. Men også for en glede! Etter fem års anstrengende arbeide mottok tolv eskimoer den hellige dåp etter en omhyggelig undervisning og forberedelse. Det var den 2. juli 1917.

Fem års rastløst arbeide, fem års kamp og anstrengelse og endelig tolv døpte!

Siden da er årene gått. Pater Turquetil har sett sin lille menighet vokse. Notre Dame de la Délivrande er en velsignet og blomstrende menighet. Den ydmyge pater er nu apostolisk prefekt, men lever fremdeles deroppe i ismarken hvor mennesker er sunket ned i uvidenhet og mørke.

Landet nord for Baffinsbukten kalte på ham, og han kom. I 1927 blev en misjonsstasjon anlagt her oppe på 73° nordlig bredde. Hva skal han og hans menighet leve av her hvor det intet annet er enn polaregnesens trøstesløse uendelighet med de uhyre ismarker? Men hyrden våker. Han vet at selv om korset er tungt, må han bære det til ende.

På Golgata er Kristus opstanden, Kristus, verdens Frelser. Den Gode Hyrde våker også over sine får.

Rokokirken som kultus- og kristencentrum.

I 1916 var skogbyggingene i Løten meget opsatt på å reise en kirke på Rokoberget. Der blev samlet inn 3000 kroner i bygden til realisasjon av projektet, og man søkte Stortinget om et lignende beløp. Ingeniør Johan Benningstad laget tegning til kirken. Sjelen i aksjonen var lærer Karl Opsahl. Han har ofret år av sitt liv på å sette sig inn i den gamle Rokokirkens historie og til å arbeide en ny kirke frem. Men alt strev var forgjeves. Bare Karl Opsahls viden om kirken og forholdene i dens glanstid står igjen etter skuffelsen da kirkeprosjektet måtte oppgis, og jeg syntes jeg måtte redde noget av denne hans viden for offentligheten mens det var tid. Opsahl er ikke nogen ungdom lenger; han er straks 70 år, og ingen vet hvor lenge hukommelsen holder, selv om den ennå må karakteriseres som fenomenal. Et bedre intervjuobjekt har jeg aldri hatt.

Opsahl hadde ikke sitt store arkiv for hånden, dessverre, så jeg kan ikke citere hans kilder. Men de fleste opplysninger har han visstnok fra professor Yngvar Nielsen, arkitekt Olaf Nordhagen og gamle folk i Skogbygden.

Kirken var ferdig og blev innviet år 1050, sier hr. Opsahl. Der kom en pavelig nuntius med et helt kor av kanniker ridende over Alpene, Tyskland og Syd-Sverige i anledning av begivenheten. De hadde med en splint av Kristi kors og deponerte det i kirken. Samtidig inspiserte herrene en rekke av de katolske stiftelser i Norge. De blev her i alt i 5 år, reiste på eget skib, men i den kolde åstid holdt de sig til landjorden. De reiste 20. desember til Ni-

daros og kom frem 20. februar etter å ha sittet på hesteryggen over Dovre.

Ja, det var store festligheter ved innvielsen. Det som skjedde, var jo intet mindre enn St. Michaels seir over hedenskapet. Fra gammel tid hadde der vært et kultussted på Rokoberget for de gamle guder og for soltilbedelse; Rokoberget skulde endog være det eldste sted for sådan tilbedelse som paven hadde oppspurt. Det var jo også en gammel bygdeborg der oppe fra kvegkrigens tid. Rokobergingene seiret som regel over sine motstandere, de hadde jo god plass for borgens sin, bare vannmangel kunde svekke dem. Da det en gang blev lite vann og fienden lå rundt dem, brente de sig brønn i berget, og vann fant de. En gang kom det ikke regn på Rokoberget på halvannet år. Da slaktet de dyrene de hadde røvet og greide sig på den måten lenge. Og selv om de måtte gi sig, fikk i all fall ikke fienden dyrene sine igjen.

I følge arkitekt Nordhagen er kirken bygget etter samme tegning som Hamar domkirke, og det er rimeligvis en italiensk arkitekt som har vært byggmester. Den var skarpt røstet, bygd i spissbuestil, hadde mange helgenbilleder og var muret av kalkkvadratsten, som ved polering blev blank. Støpulen stod på sydsiden. I den var 2 klokker som var kjøpt fra England og som kostet meget gull. De blev betalt 5 år før leveransen skjedde og blev fraktet til Norge på eget skib. Støpul og klokker blev kostet av eleren av Nybuåsen (ved Stensåsen), og denne gave satte kirken så

stor pris på at messen begynte ikke før han var kommet.

På gulvet lå garvede dyrehuder som menigheten kunde anbringe sig på under messen. Der var bare få benker som bruktes av gamle og invalider. Kirken hadde vinduer med glassmalerier og en hel del relikvier. Der var ikke ildsted i kirken, men ved siden av var der hus hvor folk kunde ta inn, hvile, koke og steke sig mat. Løtenkirken blev bygget senere. Den opførtes fordi det var vanskelig å få likene fra bygden opover til gravplassen ved Rokokirken høst og vår. Ved Løtenkirken, som lå under Rokokirken, var ansatt bare en degn til å begynne med. Han forrettet ved brudevielser, begravelser og gav siste olje under visse forhold. Gravplassen ved Rokokirken strakte sig ove 200 mål. Opsahl hadde funnet 20 gravsteder med 40 lik. Best bevert var likene i kjelleren; de var antagelig balsamert.

Rokokirken var umåtelig rik; den eide foruten Rokoberget hele Skogbygden, halvparten av Våler og alle fiskeretter på Løtensiden av Glommen. Det er påstått at den var den rikeste kirke i Nord-Europa og at den var med å legge det økonomiske grunnlag for erkebispedømmene i Bremen og Lund. Ved kirkene var der også sykehus med diakoner og diakonisser, og man kunde her få gratis opphold. Mange rikfolk gav det de eide til kirken når de blev sikret opphold på denne måte, og kirkens rikdommer økedes på en effektiv måte.

En tysk munk ved Rokokirken forestod handelen, som foregikk mest i varebytte. Mest kjøptes utenlandsk korn, men også malt, honning og røkelse var ettertraktede varer. Videre kan nevnes krydderier, vin (særlig til alterbruk), og tørrede og konserverte grønnsaker og frukter. Man solgte tørret og spekket kjøtt, pelsverk og skinn. Varene gikk på båter på Mjøsen og med hester til Oslo, hvor man hadde eget oplagshus på bispebryggen. Man hadde også egne kommisærer og egen handelsflåte, som førte varene dit hvor de blev best betalt. Man hadde forbindelser over hele Nord-Europa (Island undtatt) og handlet dessuten med folk rundt Middelhavet, ved Afrikas vestkyst og med Nord-Russland foregikk handelen særlig livlig. Det var mest pelsverk, garvede skinn og rensdyrkjøtt som omsetningen bestod, ja og så relikvier; men da måtte ektheten garanteres. Man innførte flere fiskesorter, således alle karpearter, som man hadde i dammer, og gjødde med avfall fra husholdningen. Disse fisker kunde komme op i anseelig vekt, således vederbuk 1 våg og brosme 3 kilo. Ennu kan man se gamle fiskedammer ved Roko, og i enkelte lever der fremdeles fisk, for eksempel karuss.

De katolske geistlige hadde en glimrende utdannelse. Det krevdes full utdannelse også i så å si alle slags håndverk, kunnskaper i navigasjon, astronomi, skibsbygging, bekjempelse av smittsomme sykdommer og i desinfeksjon. Til medicinsk bruk innførtes en rekke planter som man ennu kan finne på Rokoberget. Det er sjeldne sorter som man vanskelig finner andre steder i landet.

På Solberg var det i kirkens glanstid et såkalt halvkloster som stod i intim forbindelse med Rokokirken. Her bodde 20 mann med en gråbror som leder eller abbed. Her førtes opsyn med skogens affærer, klektes ut rogn og man foretok grøftning og kanaliseringsarbeider og utryddet skadedyr. På Knavelberget i Romedal var brand- og militærstasjon. Derfra gikk ridende bud med 2 ryttere hver dag til Roko, og de fortsatte så til Hamar og Oslo. Fra Kna-

velberget reiste man så tidlig at man kunde nå Roko i mørkningen. Først dagen efter fortsatte man så til Hamar. Rytterne var fullt kampberedte med 1 spyd og 2 sverd hver. Abbeden og de 20 mann ved klostret var også fullt militært utrustet og hadde politimyndighet.

De store messer var også handelsstevner. Der stod en hel del gråstensmurede hus ved kirken, og her foregikk handelen. Det skulde meget mat til alt folket under stevnene, og det var ikke alltid lett å skaffe kokt mat; for man kokte lenge på den måten at man slapp gloende sten op i trekar med vann. Det skal være brukt så meget sten til denne kokingen at hundrevis lass av den senere er brukt til veifyll.

Stevnene varte fra 2 til 6 uker, og der kom handelsmenn helt fra Nowgorod og vilde ha jern og kobbervarer mot damaskenervåben. Det var også stor stas ved kirken når de store pilegrimstog kom forbi og skulde gå om Elverum nordover. De rastet gjerne en ukes tid på Roko og hadde fri forpleining og sykebehandling. Til gjengjeld forærte pilegrimene kirken kostbare og sjeldne gaver, således originale manuskripter de hadde tiltusket sig på veien gjennom Tyskland. Men ikke alltid kom reisende som var velkommen. En gang kom således 300 arbeidsløse leiesoldater fra Oslo og aktet sig til Roko. Det kom bud til Øvre Solberg om karene, og abbeden sendte mot dem 30 gråbrødre, forklædt som kvinnfolk, med mat og mjød. De møttes ved Dunderbakken (ovenfor Reinbroen), og det blev stor fest. Da karene sovnet, blev de avvebnet og sendt til Solberg, hvor abbeden satte dem til å grave aker. Senere sendtes de hjem til Tyskland.

Da pesten gikk over landet, herjet den så felt i Skogbygden at bare 3 mennesker levde over den. På Roko strøk med 3 priorer, og såvel kirken som de øvrige hus blev innredet til sykestuer. Man har ikke funnet pestkirkegården, men man mener at den lå i en skog mellem Rokobergveien og Rokosjøen. Antagelig har man brent likene for på den måte å stanse sykdommen. Fra den tid invandret en hel del samer og kvener til skogbygden; derfor skal befolkningen i distriktet være nokså blandet, sier Opsahl med et blink i øiet.

Flere kjente slekter har holdt til ved Rokokirken, således en adelsfamilie Beinstahl, en hollandsk slekt Martin og en kannikfamilie Finchenhagen. De har hatt stillinger på Roko og Solberg fra 200 til 350 år.

Rokokirken er brent ved lynnedslag to ganger, første gang 27 år efter innvielsen. Man reddet ut helgenbilledet og de svære kalker og forgylte begere med latinske inskripsjoner. I løpet av en måned blev kirken bygget op igjen. Annen gang brente kirken midtvinters. Da gikk det også kvikt med opbygningen, så man kunde ta kirken i bruk igjen påskedag.

Som nevnt blev alt av verdi bortført antagelig til Kjøbenhavn, da reformasjonen kom. Det berettes at flere alterkar skal være solgt ved auksjon i Kjøbenhavn. Kirkens bibliotek skal være ført til Hamar og opbevart i en tunnel under bispegården. Men da det begynte å mugne, blev bokene overlatt til en gråbror, Bene Skinnkniv, som skulde frakte hele stasen til Oslo så alt kunde anbringes på et betryggende og tørt sted. Det sies at Bene Skinnkniv førte med sig hele 25 lass bøker da han lesset dem på hestene på Eidsvoll. Han kom til Oslo om kvelden, men blev funnet

død morgenen etter på bryggen i Vaterland. Bøkene er ikke spurt siden. Bene Skinnknivs sønnesønn var en av Sverres hærførere.

Nedskriveren av ovenstående savner betingelser for å kunne fastslå hvad som er historie og hvad som er historier eller tradisjon av de opplysninger om Rokokirken Opsahl har meddelt. Og det var visst heller ikke hr. Opsahls mening at alt skulde stå for historikerens strenge dom. Men i disse tider da sansen for tradisjon er liten, og det næsten er umulig å få gamle folk til å berette et eneste lite lokalt sagn, føles det som et friskt pust å høre en levende og kvikk beretning om svunne dagers herlighet og romantikk, om daglig liv og daglig strev, om bitre savn og store gleder.

N. G. (I «Hamar Stiftstidende»).

Biskop Olav Offerdahl.

Ovenstående bilde av den første biskop av Selja i nyere tid, mgr. Olav Offerdahl, blev tatt under hans opphold i Mouscron i de første dager av oktober 1930. Biskopen var reist derhen for å dvelle ved den kjente barnabiterpater Karl Halfdan Schillings grav — og drog derfra til St. Olavs Huis i Bussum, Holland, hvor han døde den 7. oktober.

Den årlige sjelemesse for biskop Offerdahl i St. Olavskirken, Oslo, leses førstkommande mandag den 14. oktober — d. v. s. på 5-årsdagen for hans begravelse.

„Schönere Zukunft“ - 10 års jubileum.

Man kan trygt uten overdrivelse si at det katolske ukeblad «Schönere Zukunft» i de ti år det har eksistert — ledet av redaktør dr. Joseph Eberle — har fått en enestående innpass i Europas intellektuelle katolske kretser. Men det er ikke forbausende, ti på en helt særpreget måte orienterer det i alle tidens brennende spørsmål på de forskjellige områder, vurderer og bedømmer alle foreteelser ut fra en sann og konsekvent gjennomført katolsk livsanskuelse. At dette er av den største betydning nettop i våre dager med den store forvirring, sier sig selv og «Schönere Zukunft» har derfor en stor og viktig oppgave som bør ha alle katolikkens sympati og tilslutning. «Schönere Zukunft» er ikke organ for et bestemt land skjønt det redigeres og utgis i Wien. Det leses over hele den civiliserte verden som allerede sagt — og dette betinger dens særlige journalistisk form: det legger mest vekt på å utføre et direkte opplysningsarbeid med sikte på å veilede leserne. Derfor blir det også et uvurderlig hjelpemiddel for andre redaksjoner — en opslagsbok av rang. Fra nær og fjern er der innløpet telegrammer og hilsener til jubilaranten — «St. Olav» føier hermed sine til!

Bokanmeldelse.

Grev Ludwig Huyn og Josef Kalmer: «Etiopia». Oversatt av Waldemar Brøgger. (Aschehoug & Co.)

Forsynt med 52 bilder og 1 kart foreligger med denne bok et særdeles instruktivt og aktuelt verk om «Abessinien, Afrikas Unruhe-Herd», som er bokens originale tittel. I sitt forord sier oversetteren at den er kommet istand ved et samarbeid «mellem en forsker som i fem år har samlet materiale i Etiopia og en forfatter som har studert landets historiske og etniske forhold». Et samarbeid som stadig setter sine spor i en fyldigere og allsidigere behandling av de forskjellige emner enn de vilde ha kunnet få om en enkelt mann skulde ha forsøkt å gi oss et sannt inntrykk av de mange merkelige foreteelser i dette besynderlige land — i øieblikket brennpunktet for hele verdens interesse. Boken er ført like op til sommeren 1935 og den er således helt aktuell — men man kan ikke nekte for at man stadig mens man leser den, må spørre sig selv: «Hvorledes har dog dette etter kristen kulturs målestokk helt usiviliserte land kunnet bli optatt i Folkeforbundet i sin tid?» Man får inntrykk av en befolkning med mange gode og edle karaktertrekk som imidlertid ligger helt skjult under et lag av uvidenhet, råskap og falske idealer — akkurat som de fleste av landets store naturrikdommer ligger unyttig hen av mangel på planmessig drift og bevisst anvendelse av moderne hjelpemidler. Det er et land og et folkeslag — eller rettere mange folkeslag, som trenger kultur og i første rekke kristen kultur til tross for sin såkalte kristendom, som imidlertid mangler sann kristendoms hovedkriterium: at sjelene foredles og det daglige liv høines moralsk og sosialt.

At en kolonisasjon kunde medføre store velsignelser for den etiopiske befolkning er like så sikkert som at man for-

står at et primitivt, men stolt og ærekjært folk vegrer sig med alle midler mot å påtvinges en kultur hvis dypeste motiv er den «civiliserende» stats egennytte og erobringlyst. Som alltid er rett og urett også i det etiopiske spørsmål flettet næsten uløselig sammen og gjør det meget vanskelig å bedømme situasjonen nu om dagen helt i overensstemmelse med virkeligheten. Men et godt hjelpemiddel av gir imidlertid denne bok — ikke minst gjennom sitt fortrinlige illustrasjonsmateriale.

E. D.-V.

Idet bladet går i pressen erfarer vi at mgr. Nommesch, biskop av Luxemburg, er avgått ved døden.

R. I. P.

Hs. høierverdighet biskop Mangers er reist til begravelen.

Herhjemme.

OSLO. — St. Josephssøstrene holdt på St. Teresiadagen en meget vellykket årsfest for sine tidligere skoleelever. Den store gymnastikksal var fylt av en stor skare «gamle» elever av de forskjellige årsklasser, da sogneprest mgr. Irgens trätte frem og ønsket alle velkommen på søstrenes vegne. Etter bevertningen var det kunstnerisk underholdning av meget unge, men særdeles dyktige amatører fra Fredrikstad. De utførte et par balletnummer og opførte derefter eventyrstykket «Snehvit». Alt sammen — frk. Anne Marie Børseths ypperlige oplesning ikke å forglemme — vakte sterkt bifall og det hersket den beste stemning fra først til sist. Til slutt skiltes man med mange takkeord til søstrene for den hyggelige fest og med forvisningen om at de gamle bånd mellom søstrene og deres elever og mellom elevene innbyrdes var knyttet fastere sammen.

HAMAR. — St. Torfinnslagets møte tirsdag 1. oktober hadde samlet fullt hus på grunn av Lars Eskelands besøk. Han blev ønsket velkommen og gratulert av formannen H. Chr. Borchgrevink, som i anledning av Voss Folkehøgskules 40-års dag, oppfordret ham til å fortelle oss litt om Christoffer Bruun, en av våre store folkehøgskole-grunnleggere. Det vi fikk høre var høist interessant. Christoffer Bruun var tolerant og hadde store sympatier for katolisismen. Han blev beskyldt for at hans skole ikke var luthersk nok. Men så svarte han at dersom det blev krevet av ham å holde luthersk høiskole, sluttet han. Kristen folkehøgskole vilde han holde. Bruun betegnet det som en av sitt livs store opplevelser at han hadde vært i katakombene. Hans sympatier førte ham allikevel ikke helt til Moderkirken. En av de ting som holdt ham tilbake var den italienske lynne, som han kanskje dømte litt overfladisk. Foredragsholderen kom senere inn på sig selv og Voss skole. Han fortalte blandt annet at han hadde en viss tid drømt om en ny katolisisme, d.v.s. et kompromiss mellom lutherdommen og katolisismen. Men senere kom han til den overbevisning at den fullstendige katolisisme alene var den riktige. Hr. Eskelands ord blev påhørt med den største interesse. Møtet sluttet så med selskapelig samvær. St. Torfinns menighet er meget takknemlig for at hr. Eskeland vilde undse oss denne glede og ønsker at han må oppleve 50-års jubileum for Voss Folkehøgskules stiftelse.

Deltager.

JACOB MANGERS

Ved Guds barmhjertighet og den Apostoliske Stols velvilje.

Biskop av Selja, Apostolisk Vikar.

Til det Apostoliske Vikariats presteskap og troende. Hilsen og velsignelse i Herren!

Høitelskede i Herren!

I de fleste land har man i sommer — 15. august — feiret 25-årsminnet for barnekommunionens gjeninnførelse ved Pave Pius X's bekjente forordning.

I anledning av dette jubileum bestemmer vi at det på Kristi Kongefest — søndag 27. oktober — holdes en høitidelig felleskommunion for barnene i alle Vikariatets sognekirker.

Kjære barn, dette må bli eders store felleskommunion! Dere forstår nok hvilken stor nåde det er for dere å få komme til den hellige kommunion. Og dere vil sikkert alle gjerne være med på å takke Gud som ved vår Kirkes øverste hyrde for 25 år siden gav barnene rett til å få del i dette store nådemiddel. Og ikke sant, den beste takk dere kan bringe Gud er den dere fremfører sammen med Jesus vår Frelser, mens Han dveler i eders hjerter? Så kom da i flokk og følge til Herrens bord nu på Kristi Kongefest!

Også eder, kjære foreldre, ønsker jeg inderlig på denne dag å få se ved Herrens bord sammen med eders barn. Hvem kan bedre enn I se de rike frukter av den tidlige barnekommunion? Er det ikke for eder en stor glede å tenke at vår Herre ved barnenes første hellige kommunion holder inntog i de små hjerter, før disse er plettet av noen stor synd, så de kanskje derved bevares fra noensinne å komme under syndens herredømme? I sannhet vi har meget å takke for i forbindelse med barnenes hellige kommunion!

Og eder, mine kjære medbrødre, behøver jeg å be eder forberede denne store felleskommunion? Vil I ikke av hele eders hjerte forberede den (f. eks. ved en novene under skolemessen) og gjøre den så festlig som mulig? Kanskje har I selv endog å takke den tidlige kommunion for eders hellige prestekall. Så legg da all eders iver i forberedelsen av denne felleskommunion på Kristi Kongefest. Og legg de troende på hjerte at de ved denne anledning ikke bare takker Gud for den velsignelse barnekommunionen har medført for hele Guds Kirke, men at de også i disse sorgelige tider, da verden vanæres av en ny krig, ber innstendig om fred på jorden, ber om at Kristi kjærlighet må få herredømme over menneskenes hjerter og over folkene, så vi kan komme nærmere henimot det store mål som vår hellige Fader uophørlig ber og arbeider for: Kristi fred i Kristi rike!

Gitt i Oslo, Rosenkransfesten 1935.

† JACOB MANGERS,

Biskop av Selja — Apostolisk Vikar.

Redaktør: Mgr. Irgens.

K. Grønli's Bok- & Akcidenstrykkeri. Telefon 10 877. Oslo.